

Een betekenisvolle vreedzame Kinderburgemeester

De kinderborgemeester

In zo'n 30 gemeenten in Nederland is een kinderborgemeester geïnstalleerd. In het algemeen wordt hierbij als doelstelling geformuleerd dat de kinderborgemeester een 'brug vormt tussen kinderen in de gemeente en de lokale politiek'. Om daarmee kinderen al op jonge leeftijd bewust te maken van de werking van de lokale politiek in het bijzonder en van de democratie in het algemeen. Door middel van (de verkiezing van) een kinderborgemeester zou de jeugd 'meer leren over democratie, participatie, politiek, de gemeente en hun eigen rechten'.

Wat doet de kinderborgemeester zoal?

Meestal is de kinderborgemeester een leerling van groep 7 of 8, en heeft vooral een representatieve en ceremoniële functie. Dit betekent dat de kinderborgemeester aanwezig is bij activiteiten (voor kinderen) in de gemeente (zoals de intocht van Sinterklaas, koningsdag, Nationale Dodenherdenking en de opening van een nieuwe school). De kinderborgemeester kan op verzoek van de organisatie een toespraak houden, en hij of zij kan een (werk)bezoek aan een school of jeugdinstansie brengen en/of assisteren bij de opening van een kindersactiviteit. Ook kunnen kinderen bij de kinderborgemeester terecht als ze ideeën/suggesties/wensen hebben voor hun gemeente. De kinderborgemeester heeft namelijk de mogelijkheid om de Gemeenteraad over deze ideeën/suggesties/wensen te informeren.

De Vreedzame School en De Vreedzame Wijk: democratisch burgerschap

Daarnaast zijn er in veel gemeenten veel scholen die werken met het programma De Vreedzame School en zijn er wijken waar gewerkt wordt met De Vreedzame Wijk. Deze programma's zijn eveneens gericht op het stimuleren van democratisch burgerschap. De Vreedzame School beschouwt de school als een gemeenschap, waarin alle kinderen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin kinderen democratie 'aan den lijve ervaren'. Naast wekelijkse lessen wordt de school ingericht als een democratische oefenplaats, waarin kinderen de gelegenheid krijgen om te oefenen met het nemen van verantwoordelijkheid. Voorbeelden hiervan zijn: het werken met leerlingmediatoren, commissies, gemeenschapstaken en groepsvergaderingen. Het programma is ook verbreed naar een wijkaanpak: De Vreedzame Wijk. Hiermee wordt met alle partners om de school heen (ouders, wijkinstellingen, sportverenigingen, kinderopvang, enz.) gewerkt aan een samenhangend opvoedklimaat dat de vorming van democratisch burgerschap versterkt. In samenspraak met de scholen is er in elke 'vreedzame' wijk een Kinderwijkraad, die initiatieven neemt op de wijk 'vreedzamer' te maken.

Wat als er in een 'vreedzame' gemeente een kinderborgemeester komt?

Op het eerste gezicht lijkt het instellen van een kinderborgemeester goed te passen bij de situatie dat er al scholen en wijken bezig zijn met De Vreedzame School/Wijk. Beide initiatieven zijn er namelijk op gericht de jeugd te betrekken bij en te laten leren over de democratie. Toch zijn er wel enkele aandachtspunten.

Eigen belang versus algemeen belang

In De Vreedzame School en in De Vreedzame Wijk krijgen kinderen een stem, en leren ze die stem op een verantwoorde wijze te gebruiken. Het gaat daarbij nadrukkelijk niet om die stem te gebruiken voor het eigen, individuele belang, maar juist om die in te zetten voor het algemeen belang. Kinderen worden gestimuleerd om hun steentje bijdragen aan het algemeen belang, aan de gemeenschap. Veel initiatieven

rondom kinderpaticipatie zijn gericht op de wensen van de kinderen, op *hun* belangen. Natuurlijk is het aardig als zij leren hun eigen belangen te behartigen (zo werkt de democratie ook wel), maar als het gaat om de vorming van democratisch burgerschap dan gaat het ook om het leren overbruggen van verschillen, je verantwoordelijkheid nemen voor anderen, een open houding ten aanzien van mensen die anders zijn, enzovoort. Kinderparticipatie zou zich dus eerder moeten richten op het algemeen belang: hoe zorgen we ervoor dat het voor *iedereen* goed is?

Formele versus informele democratie

De vraag is in hoeverre het instellen van een kinderburgemeester effectief is in het betrekken van kinderen bij de lokale politiek. Onderzoek laat zien dat de binding van kinderen en jongeren aan de democratie en de gemeenschap samenhangt met de mogelijkheden die ze krijgen op het gebied van inspraak. Daarbij gaat het echter niet zozeer om de *formele* democratie (inspraakorganen e.d.), maar meer om de *informele* democratie die tot uitdrukking komt in de houding van opvoeders: wordt er naar ze geluisterd, mogen ze meebeslissen over zaken die ze belangrijk vinden, e.d. Hierdoor leren ze dat ze 'ertoe doen', dat het uitmaakt dat zij er zijn, dat ze invloed hebben op hun wereld.

Als de kinderburgemeester zich beperkt tot een formele rol (ceremonieel, representatief) dan zal er slechts in geringe mate een educatieve impuls van uitgaan.

Kinderparticipatie vaak cosmetisch

Echte participatie impliceert het toekennen van daadwerkelijke invloed aan jeugdigen: op de manier waarop ze zelf hun leven willen inrichten, op hun levensomstandigheden en op het beleid dat ten aanzien van hen wordt gevoerd. De praktijk van kinderpaticipatie wijst echter uit dat inspraak en medezeggenschap van kinderen veelal beperkt blijft tot instituten als leerlingenparlement, schoolraad of kinderburgemeester. Dergelijke getrapte systemen hebben met participatie als middel voor maatschappelijke vorming maar heel weinig te maken. De actieve betrokkenheid blijft immers beperkt tot enkele kinderen. Die leren daar ongetwijfeld veel van, maar voor de grote meerderheid blijft de vorming beperkt tot hooguit een jaarlijkse stemming. Op die manier is kinderpaticipatie eerder cosmetisch dan dat er een echte pedagogische betekenis aan wordt gegeven.

Betrokkenheid komt niet tot stand door het proclameren van raden, het treffen van regelingen, of het formuleren van wetsvoorstellen; betrokkenheid is iets dat geleerd moet worden, iets waar kinderen in hun dagelijks leven toe opgevoed en uitgedaagd moeten worden.

Verbinding met de scholen en met de wijken

Of de kinderburgemeester 'de jeugd meer leert over democratie', zoals in de plannen van gemeenten vaak te lezen is, valt dus te betwijfelen als er niet een koppeling wordt gelegd met de opvoeding en vorming van alle kinderen in de gemeente. Alle scholen worden geacht iets aan burgerschapsvorming te doen. Het instellen van een kinderburgemeester zou idealiter dus verbonden moeten zijn aan de burgerschapsvorming op scholen. Daarmee creëer je als gemeente ook draagvlak 'van onderop'. Als er naast De Vreedzame School ook in de gemeente gewerkt wordt met De Vreedzame Wijk, dan biedt ook dat kansen op verbinding met het genoemde vormingsproces.

Concrete verbinding met Vreedzaam

In scholen wordt vaak gewerkt met commissies (soms in klas, soms in school). In wijken wordt een kindervijkrad gekozen, met vertegenwoordigers van de scholen (die daarmee een eigen achterban hebben). Er zou een verbinding kunnen worden gelegd met die 'democratische' organen en processen. Leden van commissies worden gekozen, soms na een campagne. Zo ook de leden van de kindervijkraden. De verkiezing van de kinderburgemeester kan dus worden gekoppeld aan dergelijke reeds bestaande

activiteiten in scholen. Het betrekken van scholen bij een dergelijk initiatief is niet eenvoudig. Er ligt al genoeg op het bord van de scholen. De kans op betrokkenheid wordt groter als er een simpele koppeling gelegd kan worden met hun kerntaak (burgerschapsonderwijs) en hun programma (inpassing in bijvoorbeeld de lessen van De Vreedzame School in groep 7/8; of voor niet-vreedzame scholen een lesbrief die goed past binnen hun curriculum). Om de kans op draagvlak te bevorderen is het aan te raden om een werkgroep met onderwijsmensen te betrekken bij de plannen.

Ceremonieel of betekenisvol?

Men kan zich afvragen of een ceremoniële invulling van de kinderburgemeester wel leidt tot de gewenste doelstelling: kinderen warm maken voor de democratie. Het is funest als kinderen mee mogen denken over zaken en er vervolgens niets gedaan wordt met hun adviezen of ideeën. Op die manier kan kinderparticipatie zelfs een tegengesteld effect hebben: het vertrouwen in democratische processen daalt tot het nulpunt. Dus: als er inspraak gegeven wordt, dan zal dat daadwerkelijk moeten leiden tot échte invloed. Er zal iets moeten worden gedaan met de ideeën van de kinderen en jongeren. Maar ... dat is niet altijd mogelijk. En dus zal er goed moeten worden nagedacht over het 'democratisch speelveld': waarover mogen kinderen meedenken in onze gemeente? En zal het vooraf heel duidelijk moeten zijn wat er wel en wat er niet kan gebeuren met de adviezen van kinderen.

Het pedagogische doel van de kinderburgemeester

In navolging van pedagogen als John Dewey en Lea Dasberg, sprak Micha de Winter¹ in zijn afscheidsrede over 'hoop' als onmisbaar onderdeel van opvoeden. Kinderen hebben perspectief nodig, hoop en optimisme. Hoe grimmig de wereld soms ook is, het is de taak van opvoeders om betekenis te geven aan wat er in de wereld gebeurt en kinderen te laten zien dat er hoop is én mogelijkheden tot verbetering. De Winter: *"Als je kinderen van jongs af aan weet mee te geven dat ze ertoe doen, dat ze erbij horen, dat de samenleving ook op hén zit te wachten, dan wakker je de motivatie aan om zich te willen inspannen, te werken aan doelen, te willen leren en zich te willen ontwikkelen"* (De Winter, 2017, p.2).

De kinderburgemeester kan een soort 'versiering' zijn: een uithangbord van de gemeente. Je zou zo'n initiatief ook kunnen zien als een *instrumenteel* antwoord op onze hedendaagse autoriteitsproblemen. Maar nog belangrijker is het om kinderparticipatie te zien als een pedagogisch *doel*: opvoeding zou kinderen perspectief moeten bieden, ze laten ervaren dat ze zelf verschil kunnen maken. Opvoeding zou ze het vermogen en de wil mee moeten geven om iets te kunnen doen aan de wereld, aan je eigen omstandigheden en die van een ander.

Er groeien nu groepen kinderen op (kinderen uit migrantengezinnen, kinderen in armoede) die zich tweederangsburger voelen, die geen gelijk speelveld ervaren, die zich niet gehoord voelen. Dat is een groot risico voor een democratie. Want een democratische samenleving bestaat bij de gratie van burgers die in staat en bereid zijn gemeenschappelijke problemen aan te pakken. Het zou mooi zijn als er bij het nadenken over de kinderburgemeester ook nagedacht wordt over deze vraag: voor welke kinderen in onze gemeente is het extra van belang om hen te laten ervaren dat ook zij gehoord worden?

Stichting Vreedzaam

¹ Winter, M. de (2017). *Pedagogiek Over Hoop. Het onmiskenbare belang van optimisme in opvoeding en onderwijs*. Rede ter gelegenheid van het afscheid als Faculteitshoogleraar Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken aan de Universiteit Utrecht. Verkregen via: https://www.ris.uu.nl/ws/files/33028988/Afscheidscollege_mei_2017_webversie_definitief_30_5_2017.pdf